

AMALIY MASHG‘ULOT DARSИ VA UNING O‘QUV JARAYONIDA TUTGAN O‘RNI

Xudayberdiyev Rustamjon Xasanovich

Guliston davlat universiteti

xrustam107@gmail.com

To‘xtamishev Sayitqul Saydullayevich

Guliston davlat universiteti

sayitqulbehruz@gmail.com

Saydullayeva Sug‘diyona Sayitqulovna

Prezident muassasalari agentligi tasarrufidagi X.Xudoyberdiyeva ijod maktabi
o‘quvchisi

sugdiyona@gmail.com

ANNOTATSIYA

Maqola hozirgi paytda O‘qituvchi mahoratini zamon talablari darajisida rivojlantirish yuzasidan tadqiq qilingan so‘nggi ilmiy yangilikla axborot kommunikatsion texnologiyalarning O‘qituvchi kasbiy mahori tini oshirishdagi ma‘lumotlar bilan boyitildi. Mazkur ma‘lumotlar oliy ta‘lim muassasalari o‘qituvchi va talabalariga mo‘ljallangan bo‘lib, bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy mahoratini oshirish, nazariy va amali bilimlarini chuqurlashtirish uchun muhim ahamiyatga ega

Kalit so‘zlar: Ma‘ruza, amaliy mashg‘ulot, tasnifiy tavsif, tamoyillar, an‘anaviy sinf-dars texnologiyasi, loyihalashtirilgan ta‘lim, shaxsning rivojlanishi, rivojlantirish maqsadi.

ПРАКТИЧЕСКОЕ УЧЕБНОЕ ЗАНЯТИЕ И ЕГО РОЛЬ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ

АННОТАЦИЯ

Статья обогащена последними научными исследованиями по развитию современного педагогического мастерства на уровне современных требований, сведениями о повышении профессионального мастерства учителей информационно-коммуникационных технологий. Данная информация

предназначена для преподавателей и студентов высших учебных заведений и важна для совершенствования профессиональных навыков, теоретических и практических знаний будущих педагогов.

Ключевые слова: Лекция, практические занятия, классификационное описание, принципы, традиционные аудиторные технологии, проектированное обучение, личностное развитие, цели развития.

PRACTICAL TRAINING AND ITS ROLE IN THE LEARNING PROCESS

ABSTRACT

The article is enriched with the latest scientific research on the development of modern pedagogical skills at the level of modern requirements, information on improving the professional skills of teachers of information and communication technologies. This information is intended for teachers and students of higher educational institutions and is important for improving professional skills, theoretical and practical knowledge of future teachers.

Keywords: Lecture, practical exercises, classification description, principles, traditional classroom technologies, designed training, personal development, development goals.

Ma'ruza bilan birgalikda amaliy mashg'ulot xam o'quv jarayonining muxim shakllariga kiradi. U ta'lim, tarbiya berish xamda nazariyani amaliyot bilan bog'lash funksiyasini bajaradi. Amaliy mashg'ulot termini pedagogikaga oid adabiyotlarda tor va keng ma'noda talqin etiladi. Amaliy mashg'ulot keng ma'noda seminar (uning barcha turlari), mashq, laboratoriya ishini umumiy xolda ifodalanishidir.

Ma'lumki, savollarsiz dars o'tib bo'lmaydi. Savollar asosida dars o'tish bu eng ko'xna va shu bilan birga hech kachon eskirmaydigan metoddir. Ta'lim jarayonini kanday metodlar asosida tashkil kilishimizdan qat'iy nazar, albatta savollardan foydalanamiz.

Aniq yunaltirilgan savollar asosidagi suxbat o'qituvchining ko'rsatmalari bo'yicha olib boriladi. Suxbatning muvaffaqiyati ko'p jihatdan savollarni to'g'ri qo'yishga bog'liq. Ilgarigi mavzuda ko'rib o'tilgan savollar alohida yoki tizim shaklida qo'yilishi mumkin. Savollar oddiy yoki murakkab bo'lishi mumkin.

Savollar qo'yilishi tarzi, mazmuni, maqsadi va boshqa jihatlari bilan farqlanadi. Ularni shartli ravishda quyidagicha tavsiflash mumkin.

1. Axborot xaraktsridagi savollar. Qo'yilgan muammo bo'yicha dalillarni, sanalarni aniqlashga qaratiladi. Bu guruxga kiradigan savollar ikki xil bo'ladi: ular

ochiq va yopiq savollardir. Ochiq savollar - turli soʻroq gʻoyalar orqali ifodalanib, turli-tuman javob berilishi koʻzda tutiladi. Masalan; Siz daromadlarga belgilangan professiv solik stavkalariga qanday qaraysiz? Yopiq savollar bu savollarga javob «xa», «yoʻq», «ehtimol toʻgʻri» tarzida olinishi mumkin boʻlgan savollar boʻlib, odatda ular feʻlga «mi» qoʻshimchasi qoʻshilib xosil qiladi Masalan; egri chizigʻini siljishiga moddaning oʻzgarishi tasir kiladimi? Yoki yalpi ichki maxsulot xisoblaganda transfert toʻlovlarini qoʻshamizmi?

1) Muqobil savollar ikki variantda boʻlib, ulardan nisbatan ishonchlirogʻi tanlanishi kerak. Berilgan savolni tushunish qiyin boʻlsa, uni boshqacha tushunarlirogʻ variantda beriladi.

2) Tasdiqlovchi yoki mustahkamlovchi savollar vaziyatni aniqlash maqsadida beriladi. Masalan: a) talaba bildirilgan fikrlarni tushundimi, yoki tushunarli bayon qilindimi? Aytilgan fikrlarga hamma tushundimi? Yoki men aytganlarim tushunarlimi? - tarzida qoʻyilishi mumkin.

Faraz, taxlil qilishga, undashga qaratilgan savollar ikkilanishni bartaraf qilishga yordam beradi. Odatda bu savollar, «aytaylik», «faraz qilaylik», «koʻz oʻngimizga keltiraylik» degan soʻzlar bilan boshlanadi.

1. Muloqot oʻrnatish uchun qoʻyiladigan savollar auditoriya bilan muloqot oʻrnatishga, keskin vaziyatlarni yumshatishga xizmat qiladi.

2. Yoʻlovchi, esga soluvchi yordamchi savollarining mazmuni voqeya, xodisaning bajarilishi, roʻy berishi, ehtimoli yuqori darajadiligini taʼkidlaydi. Savol ohangi bilan toʻgʻri javob berishga undaydigan savollar boʻlib, talabaga toʻgʻri javob berishga yordamlashadi.

Soʻzsiz savollar oʻqituvchining qarashi, mimikasi, imo-ishorasi bilan beriladi. U auditoriyada talabalar oʻrtasida diqqat eʼtibor, jiddiylik tugʻdiradi. Bu xolla oʻqituvchining yuzida, imo-ishorasida xayrixohlik ifodasi boʻlmasa, talaba notoʻgʻri javob berdimmi degan xayolga esankirab, sarosimaga tushib qolishi mumkin.

Savollarni tuzishda va uni talabalarga berishdan qoʻyilgan maqsadga koʻra taxmin, sintez qilingan savollar, sharhlashga doir, qoʻllashga doir savollar boʻlishi mumkin.

Savollar bilan bir qatorda hoxish, istak tugʻdiruvchi soʻzlardan xam foydalanish mumkin. Bunday soʻzlar talabalarning bildirayotgan fikriga, gapirishiga turtki beruvchi yoki qisqa muloxaza, maslahat tarzidagi masalan, «xa», «davom eting», «toʻgʻri», «shunday qilib», «toʻgʻrirogʻi», «aniqrogʻi» kabilardir. Koʻpincha bunday taʼkidlar keng fikrlash imkonini berib, nisbatan yaxshi iatijalarga erishishga olib keladi. Bunday savol esa, fikr doirasini anchagiiia cheklaydi va qisqa mulohaza, doʻstona ohangda yoki iltimos shaklida ifodalanadi. Ular koʻrsatma tariqasida «asoslab bering»,

«xulosa chiqaring», «yakun yasang», «xarakterlang» va xokazo tarzida ifodalanadi. O'qituvchi doimo o'z oldiga qanday savol berish kerak yoki qanday qilib to'g'ri savol bersam bo'ladi, degan masalani qo'yadi. Masalani ko'yidagicha hal qilish mumkin:

- Savolni barcha talabalarga berish, butun auditoriya oldiga qo'yish kerak. Xamma talabalar uylab ko'rsin. Ma'lum pauzadan so'ng aniq bir talaba javob berishga chiqishi mumkin.

- Auditoriyaga xos savollar talabalarning bilim darajasi, darsga tayyorgarligi kabilarni hisobga olgan holda berilishi kerak. Bunda guruhdagi talabalarning individual xususiyatlarini ham hisobga olish kerak. Nisbatan bo'sh talabalarga uncha murakkab bo'lmagan savollar berish, so'ngra bilimi kuchli talabalarga murakkab savollar berib borish kerak. Natijada oddiydan murakkab tomon borilaveradi.

Dastlab, ixtiyoriy javob bermoqchi bo'lganlarga diqqat qaratish kerak, so'ngra bosiq, o'z ishtiyoqi bilan javob bermaydigan talabalarni javob berishga jalb qilish, xaddan tashqari faol talabalarni birmuncha tiyib turish kerak. Darrov javob berishlariga urinmaslik, balki bir necha javob berishni xoxlovchilarni aniqlab, bir necha talaba javob berishi mumkinligini xis qilgach so'ray boshlash lozim. Muhim va murakkab savollar tashlanganda ko'proq pauza saqlab, talabalarni tayyorgarlik darajasini ko'zdan kechirish zarur.

- Aniq, maqsadga qaratilgaya savol berish kerak. Ma'lum narsalar haqida savol berish zerikarlidir. Talabalar fikr yuritishini zarur yo'nalishga solib, unchalik kerak bo'lmagan masalalarga etibor berish, atrofda aylanish, chetga chiqishdan qochish kerak. Xaddan tashqari uzun savollar darsni maqsadidan chetga chiqib ketishga olib kelsa, haddan tashqari qiska savol esa, «fikr yuritish» uchun kam «joy» qoldiradi. Tushundingizmi, degan savol ko'pincha javobsiz qoladi. Shuning uchun yaxshisi aniq nazorat shaklida savol bergan makul. Bitta so'roq gapdagi bir necha savollar talabalarni chalkashtiradi. Shuning uchun savolni oddiy, tushunarli qilib tuzish kerak.

- Savollarni xotirjam tarzda berish kerak. Chunki bunday savol tushunishni osonlashtiradi. Savoldan keyin fikr yuritish, javobni shakllantirish uchun ma'lum muddat qoldirish kerak. Xar doim savol bilan javob berish o'rtasidagi muddat savol beruvchiga ham, javob beruvchiga xam nisbatan uzoq davom etganga o'xshab ko'rinadi. Shuning uchun shoshilmaslik kerak. Auditoriyadagi samimiy muhit unga talabalarni darsga faol qatnashishlariga yordam beradi va darsni muvaffaqiyali o'tishini ta'minlaydi. Vaqti-vaqti bilan o'qituvchi o'zining savol qo'yish texnikasi, mazmunini tekshirib turishi kerak.

Guruhni juftlik yoki kichik guruhlarga bo'lib dars o'tganda avval savolga javob o'ylanishi va muhokama qilinishi kerak. So'ngra auditoriyada muhokama qilish boshlanadi. O'qituvchi bildirilgan fikrni asoslash yoki mustahkamlash uchun

qo‘shimcha savollar beradi: «Nima sababdan?», «Siz shu fikrga qo‘shilasizmi?», «Misol keltiringchi?», «O‘rtog‘ingiz bildirgan fikr to‘g‘rimi?», «O‘zingizning xulosangizni aytingchi?» tarzda savollar bilan kichik guruhlarini bir birlariga murojaat qilishga yo‘naltiriladi.

O‘z fikrini bayon qilayotgan talabaga: «aytingchi, siz yoki guruhingiz bermagan savolga ana shunday javob berishiga nima sababdan qaror qildingiz?»- deb murojaat qilib, javobni eshitgach, auditoriyaga «boshqalar xam shu fikrdami, uni noto‘g‘ri deb hisoblovchilar, marhamat o‘z fikringizni bildiring» deb talabalar fikrini aniqlash mumkin.

Agar to‘g‘ri javob yagona bo‘lmasa, o‘qituvchi «qani, o‘ylab ko‘ringlarchi, yana qanday muqobil javoblar bo‘lishi mumkin?» degan savolni tashlashi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdiquddusov O., Rashidov H. Kasb-hunar ta’limi pedagogikasi. O‘quv qo‘llanma. – T: O‘MKXTTKMO vaUQT instituti, 2009.
2. Olimov Q.T. Kasb ta’limi uslubiyati. Toshkent. 2006. - 164 b.
3. Xakimova M. Kasbiy pedagogika. O‘quv qo‘llanma. Toshkent 2007.
4. Xasanboev J., Sariboev H., Niyozov G., Hasanboeva O., Usmonboeva M. Pedagogika. O‘quv qo‘llanma. –Toshkent : 2006.